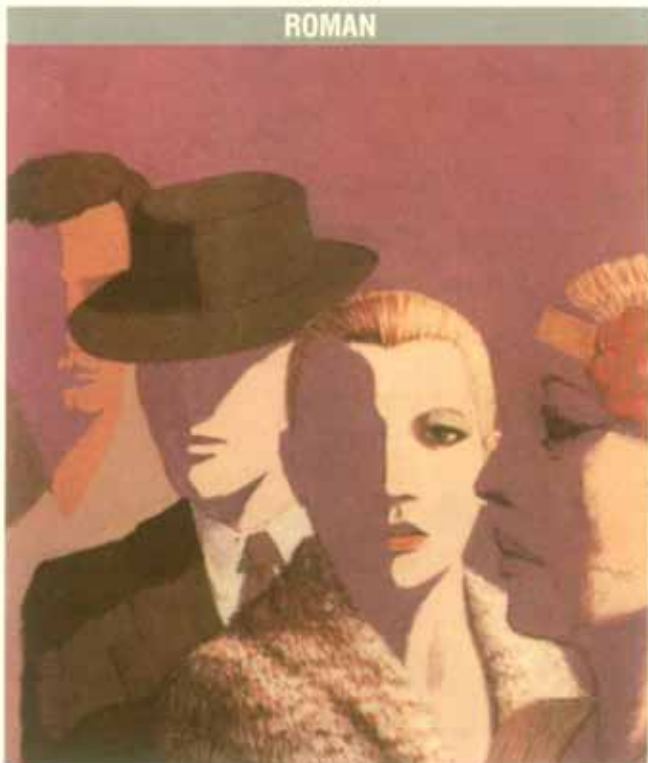

JEAN RHYS
DÖRTLÜ

♥
CAN

ROMAN

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
PINAR KÜR

Jean Rhys
DÖRTLÜ

Can Yayınları: 128
Çağdaş Dünya Edebiyatı: 54

Quartet, Jean Rhys

© Jean Rhys, 1929, 1957

© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2006

Bu eserin Türkçe yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

1. basım: 1985

2. basım: Eylül 2007

Kapak Tasarımı: Erkal Yavi
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Hayriye Kaymaz
Düzelti: Süleyman Asaf Taneri

Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı ve Cilt: Özal Basımevi

ISBN 978-975-07-0230-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

<http://www.canyayinlari.com>

e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Jean Rhys DÖRTLÜ

ROMAN

İngilizce aslından çeviren
PINAR KÜR

CAN YAYINLARI

**JEAN RHYS'İN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
ÖTEKİ KİTAPLARI**

KARANLIKTA YOLCULUK / *roman*
GÜNAYDIN GECEYARISI / *roman*
GENİŞ GENİŞ BİR DENİZ / *roman*
DALDA DURAN KUŞLAR / *roman*
AYRILIKTAN SONRA / *roman*

Jean Rhys, 1894'te Batı Hint Adaları'nda doğdu. Galli bir hekimle Kreol bir kadının kızıydı. Asıl adı Ella Gwendolen Rees Williams'dı. 16 yaşında gittiği Londra'da bir süre oyunculuk yaptıktan sonra Paris'e taşındı ve İngiliz romancı Ford Madox Ford'un yüreklendirmesiyle yazmaya başladı. Öykülerini topladığı *Sol Yaka* (1927) adlı kitabını 1929'da ABD'de *Dörtlü* adıyla yayınlanan *Duruşlar* (1928), *Ayrılıktan Sonra* (1931), *Karanlıkta Yolculuk* (1934), *Günaydın Geceyarısı* (1939) adlı romanları izledi. Avrupa'daki bohem çevreleri anlattığı bu yapıtlarıyla ün kazandı. Yazmaya otuz yıla yakın zaman ara verdikten sonra, Batı Hint Adaları'nda geçen *Geniş Geniş Bir Deniz* (1966) adlı romanıyla yeniden yazarlığa döndü. Rhys'in başyapıtı sayılan bu roman, Charlotte Brontë'nin *Jane Eyre*'indeki Mr. Rochester'ın akıl hastası olan ilk karısı Antoinette Cosway'in gençlik yıllarını konu alıyordu. Daha sonra iki öykü kitabı yayınladı. 1979'da İngiltere'de, Exeter'de öldü. Tamamlayamadığı biyografisi *Gülümseyin Lütfen* aynı yıl yayınlandı.

Pınar Kür, 1943'te Bursa'da doğdu. Lise öğrenimini ABD'de New York'ta tamamladıktan sonra Robert Kolej Yüksek Dil Bölümü'nü bitirdi. Doktorasını Paris'te Sorbonne Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra Ankara Devlet Tiyatrosu'nda dramaturgluk yaptı, İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Okulu'nda öğretim görevlisi olarak çalıştı. İlk romanı *Yarın Yarın* 1976'da yayınlandı. *Küçük Oyuncu* (1977) ve *Asılacak Kadın* (1979) adlı romanlarının ardından 1981'de *Bir Deli Ağaç* adlı öykü kitabını yayınladı. *Akışı Olmayan Sular*'la 1984 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı. *Bir Cinayet Romanı*'nda (1989), polisiye türünün tekniklerinden yararlandı. Bunu, *Bitmeyen Aşk* (1986) ve *Sonuncu Sonbahar* (1992) adlı romanları ve *Hayalet Hikâyeleri* (2004) adlı öykü kitabı izledi. Pınar Kür, aralarında Jean Rhys'in de bulunduğu seçkin yazarların yapıtlarını Türkçeye kazandırdı.

*... Esirge kendini
Yardımsaver kişilerden yolunu değiştir
Ya da gizlen bir yerlere, gösterme kendini
Ya da selamla onları, kötülerin gülücüğüyle.*

R.C. Dunning

1

Bir ekim öğle sonrası saat beş buçuğa doğru, Marya Zelli Café Lavenue'den çıktı. Boulevard du Montparnasse üzerinde, kibar, görece pahalı bir yerdi burası. Nerdeyse bir buçuk saattir orada oturuyordu; bu sırada iki bardak sütsüz kahve, altı filtre-siz sigara içmiş, o haftanın *Candide*'ini okumuştı.

Sarışın bir kızdı Marya, boyu pek uzun değildi, beli incecikti. Yüzü kısa, elmacık kemikleri çıkık, dudakları dolgundu; uzun gözleri şakaklarına doğru çekikti; yumuşak, garip bir biçimde uzak bakışları vardı. Boulevard St. Michel ya da Montparnasse'ta yürüdüğünde, çoğu kez kılıksız gençler ona yanaşır, bilinmedik, tükürük saçan bir dilde onunla konuşmaya çalışırlardı. Gençler çok kılıksızsalar, uzak bir havayla onlara gülümserdi Marya ve İngilizce karşılık verirdi:

“Çok özür dilerim, nededığınızı anlayamıyorum.”

Bulvarın karşı yanına geçip Rue de Rennes'e saptı. Yürürken bir yandan da, “Bu sokak tıpkı Tottenham Court Sokağı'nı andırıyor,” diye geçiriyordu içinden. “Tottenham Court Sokağı'nın öz kardeşi sanki...”

Bu düşünce içine sıkıntı verdi, bu sıkıntıyı dağı-

tabilmek için bir dükkânın önünde durup vitrindeki kırmızı fötr şapkaya baktı. Tam arkasından bir ses yükseldi:

“Merhaba Madam Zelli, buralarda ne arıyorsunuz?”

Miss Esther De Solla, –uzun boylu, kara kuru, geniş omuzlu– durmuş, koruyucu bir anlamla tepesinden bakıyordu. Marya, “Aaa, merhaba! Hiçbir şey yaptığım yok. Doğrusunu isterseniz, melankolik hissediyordum kendimi,” dediğinde kadın bir öneride bulundu:

“Birazcık benim atölyeme gelsenize...”

Ressam, aynı zamanda bağnaz sayılabilecek kadar sofu olan Miss De Solla, Lion de Belfort’un arkasındaki bir sokakta oturuyordu. Atölyesi mahallesi kadınların çamaşır yıkamaya geldikleri kasvetli bir yapının gerisinde saklıydı. İçerside ak duvarlı, huzur veren bir yerdi; çevrede ağır bir çürümüş sebze kokusu vardı. Ressam, pazarcı kadınlardan birinin mallarını avluda depoladığını açıkladı. Söz konusu kadın, kapıcının görünüşü olduğundan, bu konuda şikâyette bulunmak yararsızdı.

“Koku kimi kez dayanılmaz oluyor, ama ne yaparsınız? Sobanın yanına buyrun, bugün hava çok soğuk...”

Kocaman ahşap bir dolabı açarak bir şişe cin, bir şişe vermut, iki bardak ve mukavva kutu içinde bir dolu desen çıkardı.

“Bunları bu sabah satın aldım. Nasıl buluyorsunuz?”

Marya, alkolün de yardımıyla, desenlerin çok güzel olduklarını kavradı. Küme küme kadınlar... Karmaşık, çapraşık, insanı alıp götüren biçimler oluşturan et yığınları...

“Adam Macar,” diye açıkladı Miss De Solla. “Şu karşıda, bir zamanlar Troçki’nin yaşadığı evde oturuyor. Heidler’in keşiflerinden biri... Heidler’i tanıyorsunuz elbet... Hani resim alım satımıyla uğraşan o İngiliz...”

“Paris’teki İngilizlerin hiçbirini tanımıyorum,” diye yanıtladı Marya.

“Öyle mi?” Miss De Solla şoke olmuş gibiydi. Sonra aceleyle ekledi: “Sizin için ne hoş!”

“Öyle mi dersiniz?” diye inanmayarak sordu Marya.

Miss De Solla, kesinlikle öyle olduğu konusunda üsteledi.

“Paris’teyken, Anglosaksonlardan uzak durmak için çaba göstermeli insan, kesinlikle inanıyorum buna. Yoksa burada bulunmanın ne anlamı kalır? Üstelik kolay bir iş de değil. Kadınlar için kolay değil en azından. Ama, sizin kocanız Fransız, öyle ya.”

“Hayır,” dedi Marya. “Kocam Polonyalı.”

Öteki kadın gözlerini dikip baktı ona, “Acaba, bu Zelli denilen adamla gerçekten evli mi?” diye düşündü. “Süs gibi, küçücük bir kadın. Süs gibi, ama şaşılacak ölçüde acınası nedense. Bir gün bana poz vermesini sağlamam gerek.”

Çoğu İngilizler’de gerçekdışı bir yan olduğunu savunmaya koyuldu sonra.

“Her şeye eldiven giyip öyle dokunuyorlar. Durmadan rol yapıyorlar. İyi ve dürüst roller elbette, ama gene de...”

“Herkes rol yapıyor,” diye içinden geçiriyordu Marya. “Fransızlar da en az İngilizler kadar. Ama değişik konularda ve öylesine gözle görülecek biçimde değil. Burada benim kadar uzun süre yaşadığın-

da bu kadın da anlayacak.”

“Benim kadar uzun süre.” Paris’te geçirdiği dört yıl sonsuzluğa dek uzanır gibiydi.

Miss De Solla dogmatik bir sesle sürdürdü konuşmasını: “İngilizler...”

Atölyenin avlusundan bir akordeon dırıltısı yükseldi. Adam, “Evet, bizde muz yok,” şarkısını söylemeye uğraşıyordu aslında, ama tanınmayacak bir biçimde. Dinlerken dinlerken, Marya’nın içini melankolik bir keyif doldurdu. Külüstür parfümerilerin, eski kitap satıcılarının, ucuz şapkacıların, cart renklerde boyanmış kadınlarla yüksek sesle konuşan erkeklerin doldurduğu barların sıra sıra dizildiği daracık sokakların gölgeli yanında dolaşırken de aynı bu duyguya kapılırdı.

Montparnasse bu tür sokaklarla doluydu, genellikle de pek uzun olurdu bunlar. Saatlerce yürüyebilirdiniz. Örnekse Rue Vaugirard. Marya, oldukça saygın görünümlü bir cadde olan Rue Vaugirard’ın sonuna varmayı başaramamıştı şimdiye dek. Gene de, Grenelle tarafına doğru yeterince gidip de yan sokaklara saptınız mı...

Daha bir gün önce, böyle uzun uzun yürüyerek, çok sevimli bir lokanta bulmuştu. *Patronne*¹ yoktu içerde ama, *patron*² son derece özenli boyanmış bir adamdı. Kan kıızılı gereken yerlerine kan kıızılı, gül pembesi gereken yerlerine de gül pembesi sürmüştü. Dişleri arasından tıslayarak konuşuyordu. Salon birbirlerine açık saçık sözlerle seslenen adamlarla doluydu. Hiç durmadan gramafon çalıyordu. Tezgâhın altında, herkesin Zaza diye çağırdığı ve kemik parçaları fırlattığı çok güzel beyaz bir köpek deliler

¹ (Fr.) Kadın patron. (Ç.N.)

² (Fr.) Erkek patron. (Ç.N.)

gibi havlıyordu.

Oysa Stephan bu gibi sefil sokaklarda dolaşmasına şiddetle karşı çıkıyordu. Öte yandan Marya, onun son derece tutarsız olduğunu düşünse de, genellikle bu tutarsızlıklara boyun eğer, dışarı çıkmayıp Hôtel de l'Univers'deki odada saatlerce yalnız otururdu. Aslında yalnızlığa da bir itirazı yoktu ya, tam tersine. Tanrı'ya şükür, kitapları vardı. Her türden pek çok kitap.

Gene de, yaşamının, keyifli olmakla birlikte pek çalakalem olduğunu düşündüğü anlar oluyordu. Eksik olan sağlamlıktı sanki; gerekli, değişmez geri plandan yoksundu yaşamı. Montmartre'in ucuz otellerinden birinde bir yatak odası, bir balkon ve bir *cabinet de toilette*'i¹ sağlam olarak nitelemek olanaksızdı.

Bu arada, yakaladığı fevkalade ilginç konuyu didikleyip bitirmiş olan Miss De Solla susmuştu.

"Evet ama, hiçbir İngiliz tanımayınca çok yalnızlık çekiyor insan," dedi Marya.

"Aaaa, eğer istediğiniz buysa," dedi Miss De Solla, "Ne işiniz var bu akşam? Benimle Lefranc'ın oraya gelip Heidler'larla tanışabilirsiniz. Heidler'in adını duymuşsunuzdur mutlaka."

"Hiç..."

"Ama Hugh Heidler bu," diye şaşıtı kaldı Miss De Solla.

Derken, kendi çapında çok önemli bir kişi olduğu anlaşılan Heidler hakkında bilgi vermeye koyuldu. Sanatçıları keşfedermiş; gençlere yardımcı olurmuş; her şeyin iyisini koklama yeteneği varmış.

"Artık kesinlikle Fransa'ya yerleşmek niyetindedir sanıyorum. Kışın Provence'ta, yılın geri kalan

¹ (Fr.) Tuvalet. (Ç.N.)

aylarında Montparnasse'ta oturacaklar, anlarsınız ya. Bir tür ruhsal bunalım geçirmiş. Elbette, söylenenlere bakılırsa...”

Miss De Solla bir an sustu.

“Her neyse, karısını severim. Çok akli başında bir kadındır, öyle zırvallıkları yok. Montparnasse'ta tanıdığım insanlar arasında sevdiğim pek az kişiden biri. Buradakilerin çoğu... Neyse, insanları kötölemekte bir yarar yok. Ayrıca iyi yürekli olmaksızın temiz olmak yeğdir.”

“Orası kesin!” dedi Marya.

“Gerçi temizliğe de fazla düşkün oldukları söylenemez ya. Neyse, neyse.” Ayağa kalktı, bir sigara yaktı. “Mrs. Heidler de resim yapar. Bu çevrede ille de resim yapacağım diye yırtınan yüzlerce kadın olduğunu düşünmek ne can sıkıcı, değil mi?”

Son derece yalın döşenmiş olan atölyesine şöyle bir baktı. Gözlerinde yumuşaklık ve sıcaklık arayan çirliçiplak bir açıklık vardı.

“Evet,” dedi Marya. “Gelmek isterim ama, önce Stephan'a, kocama yani, telefon etmem gerek. Nereden arayabilirim onu?”

“Café Buffalo'dan. Bir dakika durur musunuz? Şu iskemleye tırmanıp havagazını söndürmem gerek. Cimri ev sahibim ille de elektrik bağlatmıyor. Burayı sevmediğimi sanmayın gene de. Her ne kadar koku bazen dayanılmaz oluyorsa da. Şu karşıdaki baş bu ışıktaki fena durmuyor, değil mi?”

Montparnasse Bulvarı üstünde küçük bir lokantadır Lefranc. Çevrede oturan Anglosaksonların sık sık geldiği, arada bir İskandinavlılarla Hollandalıların uğradığı bir yerdir.

Her haliyle taşralı olan *patron* sevimlidir. Tezgâhın gerisinde, ağzı kulaklarında oturan *patronne*'un

ise hafiften gürbüz bir havası vardır. Gövde biçimi olsun, saç biçimi olsun yüzyılın sonlarından kalma-
dır: incecik bel, kocaman kalça, uzun siyah saçlar
yuvarlacık kafasının tam tepesinde yumuşacık bir
topuz olarak toplanmış. Yorgun gözleri dinlendiren
bir görünümü vardır.

Heidlerlar, salonun en gerisinde bir masada otu-
ruyorlardı.

“İyi akşamlar,” dedi Mrs. Heidler, iyi eğitim gör-
müş bir delikanlı sesiyle. Yüzünde hiçbir şeyi ele
vermeyen bir anlam vardı.

Mr. Heidler kadın garsona seslendi: “*Encore deux
vermouths-cassis!*”¹

Taptaze, dayanıklı görünüşlü insanlardı ikisi de.
Özellikle Mr. Heidler öylesine dayanıklı görünüyordu
ki, onun herhangi türde bir ruhsal bunalım geçirebi-
leceğini düşünmek pek zordu. Hiçbir şeyin onu sar-
samayacağı izlenimini uyandırmıyordu. Uzun boylu,
açık renkli, kırk beş yaşlarında bir adamdı. Omuzları
korkunç geniş, burnu küstah, elleri kısa, geniş ve
tombuldu. Öyle ki, parmaklarının oynak yerleri gam-
zeliydi. O tahtadan oyulmuşu andıran anlamı yüzüne
kazandırmak için uğraş vermiş olduğu belliydi. Açık
mavi gözleri zekiydi gerçi, ama bakışlarının gerisin-
de bir tür ahmaklık, hatta hayvansılık var gibiydi.

“Allah bilir, korkunç titiz bir adamdır,” diye
düşündü Marya.

Mrs. Heidler kocasından oldukça gençti. Tom-
bulca, esmer, özenle kentlileştirilmiş bir köy kızı.
Yüzünün üst bölümünü hemen hemen tümüyle sak-
layan dökümlü fötr şapkayı kendine güvenen bir
tavırla taşıyordu. Atölye bulmanın güçlüklerini
anlatan Miss De Solla’yı bir süre ses çıkarmadan

¹ (Fr.) İki vermut-likör daha. (Ç.N.)

dinledikten sonra birdenbire Marya'ya dönerek konuştu:

“H.J. ile ikimiz, yemek yemenin dünyadaki en büyük keyif olduğuna kesinlikle karar vermiş bulunuyoruz. Elbette, yani, öyle değil mi sizce? En azından insanı hayatta hiçbir zaman düş kırıklığına uğratmayan bir keyif.”

Parlak kahverengi gözleri çok güzeldi, yukarı doğru kıvrılan uzun kirpikleri vardı. Oysa bakışları kuşkucu, nerdeyse ölü gibiydi.

“Ben iyi aile terbiyesi almış bir kadınıym,” diyor-du bu bakışlar. “Herhangi bir falsomu yakalayamazsınız, boşuna umut etmeyin.” Ya da, belki de, diye düşündü Marya, yediği pilavı pek beğeniyor.

Miss De Solla, yemek yemenin hoşluğu konusunda aynı görüşte olduğunu söylerken, her zamankinden daha sofı bir görünüm takınmıştı. Sonra, yemek yemek, yemek yapmak, İngiltere ve son olarak da Marya konusunda söyleştiler. Marya'yı tartışırken üçüncü tekil şahısta konuşuyorlardı, garip ya da hiç değilse yolunu şaşırılmış –bu sürüye ait olmayan– bir hayvancıktan söz edermiş gibi...

“Ama siz İngilizsiniz – yoksa değil misiniz?” diye sordu Heidler.

Caddede genç kadının yanı sıra yürüyordu, başını özenle geriye atmıştı.

Marya İngiliz olduğu konusunda teminat verdi ona. “Ama dört yıl oluyor oradan ayrılalı.”

“O gün bu gündür Paris'tesiniz, öyle mi?” diye sordu Heidler. Sonra yanıtlanmasına fırsat bırakmadan, sınırlı sınırlı ekledi: “Lois ile Miss De Solla da nereye kayboldular? Haa, buradalmış. İçeri bir bakayım, Louis, Guy orada mı?”

Café du Dôme'un kapısından içeri dalıp kayboldu.

"Felaket bir yer, değil mi?" dedi Mrs. Heidler.

Kahveyi tıkiş tıkiş doldurmuş olan asık suratlı kalabalığa kapının camından bakan Marya, içersinin felaket bir yer olduğunu kabul etti.

Hafiften soluyarak dışarı çıkan Heidler kaygılı bir sesle söylendi:

"Burada değil. Terasta oturup bekleyelim."

Teras bomboş ve soğuktu. Ama kimse itiraz etmedi. Hep birden bir masaya oturup kahve, likör ve konyak ısmarladılar.

Titremeye başlayan Marya konyağını çabucak içti, gözlerini merak ve hevesle Mrs. Heidler'e diktiğini ayımsadı.

Güçlü, esmer bir kadındı. Gövdesi de yüzü kadar karanlık bir sağlamlığa sahip olmalıydı. Topraksı bir şeyler vardı onda, köylüleri anımsatan bir yan. Ağzı büyük, kalın dudaklıydı, ama duygusuz değildi; bir de, Heidler sert konuştuğunda irkilmek gibi garip bir alışkanlığı vardı. O zaman yüzünün bir yanı bir titreyişle çarpılıyor, bir an canı yanmış bir hayvanı andırıyordu.

"Bu adam arada bir hayvanca davranıyorsa hiç şaşmam," diye düşündü Marya. Ve tüm bunu düşündüğü sırada, adamın elinin ağırlığını dizinde duydu.

İyi yürekli, huzurlu, son derece de sağlıklı görünüşlüydü. Açık renkli, sakin bakışlı gözleri Bulvar Montparnasse'tan geçenleri uzun uzun süzüyor, kurşun ağırlığındaki eliyse, ona sahipmişçesine dizinde duruyordu.

Gülünç bir şey bu yaptığı. Gülünç, korkutucu değil. Neden korkutucu olsun?

Dikkatli, ama kesin bir hareket yaptı Marya ve el çekildi.

“Burası çok soğuk,” dedi Heidler yumuşak bir sesle. “Select’e geçelim, ne dersiniz?”

Marya Rue Cauchois’daki Hôtel de l’Univers’e gece yarısını biraz geçe vardı. Dik, halısız beş kat merdiveni tırmandı, aydınlatılmamış koridorda el yordamıyla ilerledi, odasının kapısını sonuna kadar açarak girdi, kocasına deli gibi sarıldı. Kocasını besili Heidlerlerden sonra öylesine sıska duruyordu ki.

“Tiens, *Mado*. Çok geç kaldın.”

Alçak tavanlı oda genişti. Çizgili duvar kâğıdı artık gözü rahatsız etmeyecek kadar solmuştu. Koskocaman kara bir dolap, koskocaman kara bir karyolayla karşı karşıyaydı. Odadaki öteki eşyalar, yıllardır itilip kakılmışlıklarından özür dilercesine kıyılara köşelere sığınmış gibiydiler. Solda dar bir kapı, küçük ve karanlık bir giyinme odasına açılıyordu. Yerde halı yoktu.

“Ben de daha şu an döndüm,” dedi Stephan.

Marya, “Eee, her şey yolunda gitti mi?” diye sordu.

Adam “Evet,” deyince de başka bir şey sormadı.

Stephan sorguya çekilmekten hoşlanmazdı. Çok sıkıştırıldığında da yalan söylerdi. Öyle yalan atardı işte. İnanılabilecek ya da kurnazca yalanlar değil. Baştan savma, sabırsız yalanlar. Bu yüzden Marya uzun süredir soru sormaktan vazgeçmişti. Çünkü doğuştan gözüpek, tembel, serseriydi ve ömründe ilk kez olarak kendini mutluluğa çok yakın hissediyordu.

Şunu iyice anlamamız gerekir ki, Marya, dört dörtlük, sağlam bir rahatlıktan, birdenbire Montmartre'in çeşitli tehlikelerine acımasızca fırlatılmış biri değildi. Hiç ilgisi yok. Doğrusunu söylemek gerekirse, belirli bir geri planı, yerleşik düzeni olmayan yaşama alışığı.

Evlenmeden önce birkaç yıl, Mr. Albert Prance'ın 1 No'lu turne kumpanyasında çalışmıştı. Garip bir yaşam. Asık suratlı pansiyoncu kadınlar, haşlanmış soğandan oluşan akşam yemekleri. Soyunma odasında cin şişeleri. Pazar günleri trene binildiğinde durup dinlenmeden tırnak törpülemeler. Durup dinlenmeden erkekler konusunda konuşmalar. ("Hayvan, şekerim, hepsi hayvan"). Koroda çalışan dansöz kızlar erkekleri çok iyi tanır, herhangi bir adamın ne mal olduğunu bir bakışta ve korkunç bir doğrulukla anlayıverirlerdi.

Marya Londra'nın ciddi ve harika sahnelerinden birinde parlak bir rol oynamak için can atıyordu –o sıralar on dokuzundaydı. Bu nedenle tiyatrolara oyuncu bulan bir büroya gitmiş, titreşim sesiyle bir şarkı –aklına ne geldiye– söylemişti. Şişman ve yor-

gun görünüşlü bir adam olan büro sahibi onu baştan aşağı bir süzmüş ve umutsuz bir sesle,

“Pek Tetrzzini sayılmazsın, değil mi şekerim?” demişti. “Her neyse, bir iki adım dans et bakayım.”

Bir iki adım dans etmişti. Şişman adam, piyanonun ardında duran bir başka adama bakmıştı. Meğer bu ikincisi Mr. Albert Prance’ın menajeriymiş. İki adam da belli belirsiz başlarını sallamışlardı. Derken bir sözleşme çıktı ortaya ve işi bitirdiler.

“Miss -ha adınız neydi?” Miss Marya Hughes, bundan böyle sanatçı olarak anılacaktır.”

28’inci Madde: Oyun olmadığı zaman ücret ödenmez.

“Baylar Bayanlar, bu oyun cesaret istiyor!”

Marya’nın ödü kopardı o adamdan; ne zaman yanına yaklaşacak olsa dizleri titrerdi.

Kimi kez, onu bütün bunları yapmaya bırakmalarını son derece şaşırtıcı, hatta korkunç bulurdu. Pahalı bir öğrenim gerekmeksizin hayatını kazanabileceğini söylediğinde herkes karşı çıkmaktan vazgeçmiş, haklı olduğuna karar verilmişti. Doğrusu da buydu gerçekten. Çünkü Marya’nın akrabaları, saygın insanlar, topluma her bakımdan uyumlu insanlar (oldukça iyi insanlar bile denilebilir) olmakla birlikte çok yoksuldular. Yoksulluk ise, pek çok uzlaşmanın nedeni olabilecek bir durumdur.

Girmişti kumpanyaya işte ve orada kaldı. Başlangıçta serüven hevesi zamanla yerini edilgenliğe bıraktı. Uzun, özenli, eziyetli çabalar sonunda koro da dans eden kızlar gibi konuşmayı, onlar gibi giyinmeyi, onlar gibi düşünmeyi -bir yere kadar- öğrendi. O yerin ötesinde herkesten ayrı ve yalnızdı. Bu yalnızlıktan korkuyor, hem de yalnızlığına kızıyor-

du. Gittikçe zayıfladı. Zor ve tekdüze yaşamını, mekanik bir biçimde, isteksizce yaşamaya koyuldu.

Birbiri ardından gelen ve hepsi birbirinin aynı olan belli belirsiz bir küçük kentler dizisi. Birbiri ardından gelen, onların da hepsi birbirinin aynı olan belli belirsiz bir erkekler dizisi. Anladı ki, insan çok uzun süre böyle oradan oraya sürüklenerek yaşayabilir – hayattan beklediğinin bu olmadığını dikkatle gizleyerek. Hayır, beklenen hiç de bu değildir.

Yirmi dördüne geldiğinde, yaşlanmaya başladığını korkuyla kurmaya başlamıştı. Derken işte, Londra’da geçirdiği bir işsizlik döneminde Monsieur Stephan Zelli’yle tanıştı.

Otuz üç – otuz dört yaşlarında, kısa boylu, ince, çevik bir genç adamdı. Fıldır fıldır kahverengi gözleri, hevesli, ama gizemli bir anlam vardı yüzünde. İngilizceyi sert bir sesle, oldukça düzgün konuşuyordu. Sinirli olduğunda Amerikan şivesine kaçardı.

Marya’ya Polonya vatandaşı olduğunu, Paris’te yaşadığını, genç kadını çok güzel bulduğunu, onunla evlenmek istediğini söyledi. Ayrıca, *commissioinaire d’objets d’art*¹ olduğunu da ekledi.

“Haa resim satıyorsunuz yani,” dedi Marya.

“Resim ve başka şeyler.”

Çeşitli acılar sonucu belli ölçüde temkinli olmayı öğrenmiş olan Marya, yabancı uyruklu bu yabancı adamın herhalde karanlık bir kişi olduğunu yineliyordu kendine. Ama onun yanındayken alışılmadık bir huzur içindeydi –sanki yaşam olağanüstü karmaşık bir olay değilmiş gibi, sanki adam ona, “Buraya bak, ben seni tanıyorum, seni kendinden bile iyi tanıyorum, neden mutlu olmadığını biliyorum, seni mutlu edebilirim,” diyormuş gibi.

¹ (Fr.) Sanat yapıtları tüccarı. (Ç.N.)

JEAN RHYS

DÖRTLÜ

ROMAN

Çağdaş İngiliz edebiyatının en özgün yazarlarından **Jean Rhys**'in ilk kez 1928'de yayımlanan *Dörtlü* adlı romanı, çevresindeki her şeyin gerçekdışılığına karşı koyabilmek için yaşamını gerçek kılmaya çalışan Marya Zelli'nin öyküsü. Kocasını tutuklandıktan sonra Paris'te bir başına ve beş parasız kalan Marya Zelli, çok geçmeden, bohem bir İngiliz çifte bağımlı bir durumda bulur kendini. Bu üçlü arasındaki tuhaf ve karmaşık bağlar, Marya'yı, hem ürküten hem de büyüleyen garip bir cinsel ve psikolojik ilişkiye sürükler. Kocasının hapisten çıkmasıyla birlikte yaşam tam anlamıyla içinden çıkılmaz bir hale gelecektir...

Türkiyeli okurların, yine Pınar Kür'ün dilimize kazandırdığı *Geniş Geniş Bir Deniz* adlı romanıyla sevdikleri Jean Rhys'in bu yapıtı da, incecik duyarlıkların büyük bir ustalıklarla anlatıldığı bir roman. *Dörtlü*, James Ivory tarafından beyazperdeye uyarlanmış, filmde Alan Bates, Maggie Smith ve Isabelle Adjani oynamışlardı.

KAPAK RESİMİ: ESAT TEKAND

ISBN 978-975-07-0230-3

9 789750 702303
<http://www.canvayinlan.com>